

Afstuderen in tweetallen

In vele hogescholen en universiteiten kunnen twee studenten desgevraagd samen afstuderen in een duo-project. De visitatiecommissies van de NVAO stellen daarbij wel als eis dat de taken binnen het duo zodanig worden verdeeld dat beide studenten los van elkaar op hun prestaties beoordeeld kunnen worden.¹ Maar er zijn opleidingen, zoals bij de Avans Hogeschool, waar afstudeerders verplicht worden in duo's te werken (Punt Avans 17/4/2014, Fok 14/8/2016).^{2,3} Ook in het voortgezet onderwijs zijn er scholen waar de profielwerkstukken in principe in tweetallen gemaakt moeten worden (Scholierenforum 14/3/2016).⁴ Wat zijn de voor- en nadelen van zo'n duoproject?

1. Zelfstandig maar niet in je eentje. In de groei naar volwassen beroepsuitoefening past dat studenten worden uitgedaagd om zelfstandig, zonder strakke supervisie, te functioneren. Maar dat houdt niet in dat ze alles in hun eentje moeten gaan opknappen. Effectieve beroepsuitoefening drijft op samenwerking en op het aanboren van alle hulpbronnen die je nodig hebt. Er is dus veel voor te zeggen het afstudeerproject in samenwerking met een medestudent te doen en elkaar te ondersteunen in de uitvoering ervan. Ook kunnen de twee projectpartners elkaar stimuleren om op tempo te blijven en zich bij tegenslag niet uit het veld te laten slaan.

2. Doelmatig voor de studieleiding. Vanuit de studieleiding gezien is het een groot voordeel dat twee studenten tegelijk (en niet ieder afzonderlijk) gecoacht worden en dat er slechts één eindproduct hoeft te worden beoordeeld. Dat scheelt aanmerkelijk in de workload van de docent-begeleider. Hij of zij wordt bovendien ontlast doordat de coaching-van-bovenaf deels vervangen kan worden door 'peer coaching' die de beide studenten aan elkaar leveren. Met deze 'peer coaching' wordt tevens studievertraging tegengegaan: doordat de partners in de voortgang van het project van elkaar afhankelijk zijn, stimuleren ze elkaar in hun studie-inzet.

3. Doelmatig en effectief voor de opdrachtgever. Als het afstudeerproject voor een externe opdrachtgever wordt uitgevoerd (wat in het hbo meestal het geval is), werkt een duoproject tevens besparend op de workload van de externe begeleider(s). Bovendien hoeft de opdrachtgever niet te beknibbelen op de omvang van het project. De opbrengst van een groot duoproject (met een studielast van 2 x n uur) is voor de opdrachtgever wellicht exponentieel hoger dan de opbrengst van een klein soloproject (met een studielast van 1 x n uur).

4. Competentiegericht onderwijs. Als vierde voordeel van duoprojecten kan worden genoemd dat de betrokken studenten ervaring opdoen in taakgericht samenwerken.⁵ Wellicht kan men in het project ook tot op zekere hoogte taxeren in hoeverre de beoogde competenties op het gebied van *Kunnen Samenwerken* door elk van beide afstudeerders verworven zijn, maar daar zitten heel wat haken en ogen aan.

5. Nadelen van verplichte duoprojecten. Voor vele studenten zullen de bovengenoemde vier voordelen wellicht tegen de eventuele nadelen van het afstuderen-in-tweetallen opwegen. Maar er zijn ook studenten (ik weet niet hoever) die er een sterke voorkeur aan geven in een soloproject af te studeren. Hieronder volgen vier van hun argumenten.

5.1 Ik wil laten zien wat ik waard ben. De redactie van Punt Avans (17/4/2014) vroeg aan haar lezers (hbo-studenten) wat zij vonden van duo-afstuderen. Van de 290 respondenten koos 76% voor het

¹ Bijvoorbeeld: https://search.nvao.net/files/53e49dc6e18d4_besluit%20Windesheim%20hbo-ba%20Rechten.pdf (17/7/2013)

² <http://punt.avans.nl/2014/04/student-wil-niet-met-een-ander-afstuderen/> (17/4/2014)

<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/tweezame-eindopdracht> (17/6/2014)
https://search.nvao.net/files/53d7a686d81e2_rapport%20Avans%20Den%20Bosch%20hbo-ba%20Integrale%20Veiligheid.pdf (2013, pp.23 en verder)

³ Ryoku (14/8/2016), *Afstuderen op het hbo*. URL: <http://forum.fok.nl/topic/2321634>

⁴ Roflsaurus (14/3/2016), *Profielwerkstuk verplicht samen?* URL:

<http://forum.scholieren.com/showthread.php?t=1913372>

<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/profielwerkstuk-als-soloproject> (20/3/2016)

⁵ Maar men kan de kritische vraag opwerpen of dat de doorslag mag geven bij de afwijzing van het verzoek van een student om op een soloproject te mogen afstuderen. Men kan zich zelfs afvragen in hoeverre de diploma-eis *Kunnen Samenwerken* veeleer een constructie is die uit doelmatigheidsoverwegingen (ends-means conversion) voortkomt. Zie: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/de-heiliging-van-middelen> (6/5/2010).

antwoord: *Duo-afstuderen is onzin, ik laat liever alleen zien wat ik kan.* De overige 24% koos voor het alternatief: *Duo-afstuderen is prima, na afstuderen moet je ook samenwerken.* Een grote meerderheid kiest dus voor een soloproject omdat zij willen voorkomen dat hun studietempo gedrukt wordt of hun prestatie, en de beoordeling daarvan, negatief beïnvloed wordt door toedoen van een projectpartner. Dat is ook het primaire argument dat door de betrokken student wordt gebruikt in de eerdergenoemde casus die door de redactie van Punt Avans (17/4/2014) beschreven is.

5.2 Ik ben slecht in samenwerken. In enkele eerdere blogberichten kwam een tweede bezwaar naar voren: *in een duoproject kan ik niet laten zien wat ik waard ben, aangezien ik niet goed ben in samenwerken* (Fok 25/11/2015, Scholierenforum 20/3/2016).^{6,7} Naar mijn (leken-)indruk zouden de studenten in beide casussen aan een handicap in het autistisch spectrum kunnen lijden. Volgens de Wet Gelijke Behandeling Handicap en Chronische Ziekte zouden zij zich in dat geval tot de examencommissie kunnen wenden om een soloproject toe te staan, wat gezien hun handicap als een redelijke aanpassing van het reguliere tentamenprogramma moet worden beschouwd.⁸ Maar in een competentiegerichte hbo-opleiding (zie 4) resteert dan de vraag of aanvullende eisen aan hen moeten worden opgelegd om hun deficiënties op het gebied van *Kunnen Samenwerken* te reduceren.

5.3 Samenwerkend leren ligt mij niet. Misschien moeten we nog een variant van 5.2 onderscheiden: *ik ben niet slecht in samenwerken, maar samenwerkend leren ligt mij niet, want dat verhindert me mijn persoonlijke leeropbrengsten te maximaliseren.* Sommige studenten beschouwen het afstudeerproject niet alleen als een productieproces dat in een werkstuk en/of verslag uitmondt, maar ook als een leerproces. Dat vereist reflectie op de ervaringen die in het project worden opgedaan. Het kan zijn dat sommige studenten het risico te groot achten dat hun intieme reflectie- en leerprocessen door een projectpartner verstoord worden.

5.4 Ik wil mijn eigen studiedoelen bereiken. Sommige studenten hebben als bezwaar tegen een duoproject dat hun persoonlijke studiedoelen in de verdrinking komen: hun studiedoelen kunnen alleen in een soloproject gerealiseerd worden. In een recente casus klaagt een student dat hij/zij het afstudeerproject binnen een zelf opgezette onderneming wil doen en dat hij/zij plannen heeft gemaakt om het project af te stemmen op de projecten van twee studenten die elders studeren (Fok 14/8/2016).⁹ In de eerdergenoemde casus (Punt Avans 17/4/2014) heeft de student zelf een afstudeerproject gearrangeerd bij een bedrijf waar hij later graag zou willen werken; hij wil dus een goede indruk maken en niet het risico lopen dat een projectpartner zijn kansen verpest. Beide studenten maken aanspraak op wat in het hoger onderwijs *academische vrijheid* wordt genoemd, maar wat eigenlijk voor alle onderwijs geldt: “the educator shall not unreasonably restrain the student from independent action in the pursuit of learning” (NEA Code of Ethics 1975).¹⁰ Oftewel: indien en in zoverre men tweetallen het recht toekent om de studiedoelen en –plannen voor hun gezamenlijke afstudeerproject te definiëren, is het onredelijk dat recht te ontzeggen aan een individuele student die studiedoelen heeft welke niet anders dan in een soloproject haalbaar zijn. Als hem/haar dat recht ontzegd wordt, kan hij/zij op grond van de Hogeronderwijswet (art. 1.6 WHW) daartegen bezwaar aantekenen bij de examencommissie en zo nodig daartegen in beroep gaan bij het lokale College van Beroep voor de Examens en bij het landelijke College van Beroep voor het Hoger Onderwijs.¹¹

Wes Holleman
weblog onderwijs 21-8-2016
<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁶ Don Luchesse (25/11/2015), *Stoppen met hbo opleiding*. URL: <http://forum.fok.nl/topic/2265670/http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/recht-op-passend-onderwijs> (17/12/2015)

⁷ Roflsaurus (14/3/2016), *Profielwerkstuk verplicht samen?* URL: <http://forum.scholieren.com/showthread.php?t=1913372/http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/profielwerkstuk-als-soloproject> (20/3/2016)

⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/rechten-van-mensen-met-een-handicap/inhoud/gelijke-behandeling-mensen-met-beperking-of-chronische-ziekte> (download 21/8/2016)

⁹ Ryoku (14/8/2016), *Afstuderen op het hbo*. URL: <http://forum.fok.nl/topic/2321634>

¹⁰ <http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2008/04/nea.pdf>

¹¹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005682/2016-01-01/http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/wat-is-academische-vrijheid-iv> (1/12/2015)